

10 Mutta toissijaisesti elämä muiden hyveiden mukaan on onnellista, sillä niiden mukainen toiminta vastaa olemustamme ihmisinä. Oikeudenmukaista ja miehuullisia ja muita hyveellisiä tekoja teemme toisillemme ajatellen, mikä on kurakin kohtaan sopivaa sopimusten, palveluksien ja muiden erilaisten toimien ja tunteiden yhteydessä, ja kaikki tämä näyttää olevan inhimillistä. Jotkut 15 niistä näyttävät seuraavan ruumillisuudesta, ja luonteen hyve näyttää monin tavoin liittyvän tunteisiin. Käytännöllinen järki on myöskin sidoksissa luonteen hyveisiin ja ne siihen, sillä käytännöllisen järjen lähtökohdat riippuvat luonteen hyveistä, ja toisaalta hyveiden mukaisen toiminnan oikeasuuntaisuus riippuu käytännöllisestä järjestä. Kun luonteen hyveet liittyvät myös tunteisiin, 20 ne kuuluvat yhdistetylle luonnollemme. Ja yhdistetyn luonnon hyveet ovat inhimillisiä; samoin niiden mukainen elämä ja onnellisuus.

Järjen hyve on erillinen. Täytyy tyytyä vain tämän toteamiseen, sillä tarkempi kuvaus olisi enemmän kuin mitä nyt tarvitsemme. Se näyttää tarvitsevan ulkoisia edellytyksiä vain vähän tai ainakin 25 vähemmän kuin luonteen hyveet. Voidaan ajatella, että molemmat tarvitsevat yhtä paljon elämän välttämättömiä asioita, vaikka poliittikko tosiasiassa onkin enemmän tekemisissä ruumiillisten ja muiden vastaavien asioiden kanssa. Tässä kohdin ero on pieni, mutta suuri siinä, mitä he tarvitsevat hyveen mukaiseen toimintaan. Antelias tarvitsee rahaa rellujen tekojen tekemiseen ja oikeuden- 30 mukainen samoin vastapalvelusten tekemiseen. (Pelkät aiheet ovat epäselviä, sillä nekin voivat teeskennellä toivovansa oikeudenmukaista toimintaa, jotka eivät ole oikeudenmukaisia.) Ja miehuullinen tarvitsee voimaa, jos hän aikoo tehdä jonkin hyveensä mukaisen teon, ja kohtuullinen tilaisuutta, sillä kuinka muuten hänet tai joku muu hyveellinen tunnustettaisiin? On keskusteltu siitä, onko 35 hyveen kannalta oleellisempaa valinta vai toiminta, koska molemmat näyttävät sisältyvän siihen. On selvää, että se on täydellinen vain sisältäessään molemmat. Tekoihin tarvitaan paljon ja kaikenlaista ja sitä enemmän, mitä suurempia ja jalompia ne ovat. Mutta ihmiselle, joka harjoittaa mietiskelyä, mikään tällainen ei tuon toiminnan kannalta ole tarpeen. Pikemmin niiden voisi sanoa 5 häittäävän mietiskelyä. Mutta sikäli kuin hän on ihminen ja elää monien kanssa yhdessä, hän silti valitsee hyveen mukaisen

1178b

toiminnan. Ulkoisia edellytyksiä siis tarvitaan sikäli kuin on kysymys ihmisenä elämisestä.

Myös seuraavista huomautuksista käy ilmi, että täydellinen onnellisuus on teoreettista mietiskelyä. Ajattelemmme jumaliden olevan kaikkien eriten autuaita ja onnellisia. Millaisia tekoja heille tulisi omistaa? Oikeudenmukaisiako? Eivätkö jumalat näyttäisi naurettavilta, jos he tekisivät sopimuksia ja palauttaisivat haltuun uskottuja tavaroita ja tekisivät muuta sellaista? Vaiko miehuullisia tekoja, pelottavien asioiden kestämistä ja vaaroihin antautumista, koska sellainen on jaloa? Vaiko anteliaita tekoja? Kencelle he antaisivat jotakin? Olisi outoa, jos heillä olisi rahaa tai jotakin sellaista. Ja mitä olisivat jumalten kohtuulliset teot? Eikö sellainen ylistys ole mautonta, koska heillä ei ole huonoja himoja? ja jos jatkaisimme luettelo, ilmenisi vain, että tekoihin liittyvät asiat olisivat pieniä ja jumalten arvolle sopimattomia. Ja kuitenkin kaikki olettavat heidän elävän ja siis toimivan eikä esimerkiksi Endymionin tavoin nukkuvan. Mutta jos näin elävistä erotetaan tekojen tekeminen ja tuotteiden valmistaminen, mitä muuta jää jäljelle kuin mietiskely? Jumalan toiminta, joka ylittää autuudessa kaiken muun, on siis mietiskelyä. Ja inhimillisestä toiminnasta on siis onnellisinta se, mikä on tälle eniten sukua. Tästä on todistuksena myös se, että muut eläimet eivät ole osallisia onnellisuudesta, koska niiltä täysin puuttuu tällainen toiminta. Kun jumalille koko elämä on onnellista ja ihmisten elämä sikäli kuin siihen kuuluu jotakin jumalten toimintaa muistuttavaa, muut eläimet eivät ole onnellisia, koska niillä ei ole mitään osuutta mietiskelyyn. Onnellisuus kattaa siis saman alan kuin mietiskely, ja ne, jolla esiintyy enemmän mietiskelyä, ovat myös onnellisempia, ei aksidentaalisesti, vaan juuri mietiskelyn vuoksi, sillä se on itsessään arvokasta. Ja niin onnellisuus on siis eräänlaista mietiskelyä.

Mutta ihmiset tarvitsevat myös ulkoisten olosuhteiden suosiot. Luontomme ei ole itsenriitoisa suhteessa mietiskelyyn, vaan ruumiin tulee olla sitä varten terve ja sen tulee saada ruokaa ja muuta hoitoa. Mutta jos ihminen ei voikaan olla onnellinen ilman ulkoista hyvää, ei pidä ajatella, että onnellinen tarvitsisi sitä paljon 1179a ja monenmoista. Ruppumattomuuteen ja toimintaan ei tarvita liikaa. Voimme tehdä jaloja tekoja, vaikka emme hallitsekaan maata ja merta. Vaatimattomin edellytyksin voi toimia hyveellisesti. 5 Tämä on selvää, sillä yksityisten ihmisten ajatellaan tekevän hyviä tekoja yhtä hyvin kuin hallitsijoiden – ja itse asiassa enemmän. Ja

ulkoisista edellytyksistä tämä riittää, sillä hyveen mukainen elämä on onnellista. Solon kuvasi ehkä onnistuneesti onnellisia sanoes-
 10 saan heidän olleen kohtuullisesti varustettuja ulkoisella hyvällä ja tehneen sellaista, mikä Solonin mielestä oli jalointa, sekä eläneen kohtuullisesti. Sillä jo vaatimattoman omaisuuden turvin voi tehdä, mitä pitääkin. Anaksagoraskaan ei näytä pitäneen onnellista rikkaana tai vallanhaltijana sanoessaan, että häntä ei hämmästyttäisi, jos onnellinen näyttäisi oudolta useimmista ihmisistä. He ar-
 15 vioivat ulkoisten ominaisuuksien perusteella, koska se on kaikki, mitä he näkevät. Niinpä siis käsityksemme näyttää olevan sopu- soinnussa viisaiden esittämien näkemysten kanssa. Tällaiset seikat voivat palvelulla vakuuttumista, mutta totuus käytännöllisten asioi-
 20 den yhteydessä nähdään teoista ja elämästä, sillä ne ovat ratkaise- via. On siis tarkasteltava edellä esitettyjä käsityksiä tekojen ja elä- män suhteen, ja jos ne ovat niiden kanssa sopuisoinnussa, ne on hyväksyttävä, mutta niitä on pidettävä pelkinä otaksumina, jos ne ovat ristiriidassa tosiasioiden kanssa.

Se, joka käyttää järkeään ja hoitaa sitä, näyttää olevan paras ja
 25 jumalten eniten rakastama. Sillä jos jumalat vähääkään välittävät ihmisten asioista, kuten heidän ajatellaan tekevän, olisi järkevää, että he iloitsevat parhaasta ja siitä, mikä on eniten heidän kaltais- taan, toisin sanoen järjestä, ja että he palkitsevat niitä, jotka eniten rakastavat ja kunnioittavat sitä, koska he kantavat huolta siitä, mikä on jumalille rakasta, ja toimivat oikein ja jalosti. Ja siitä ei
 30 ole epäselvyyttä, että kaikki tämä koskee eniten viisasta. Hän siis on eniten jumalten lemmikki. Ja sellaisena hän on myös todennä- köisesti onnellisin, joten tälläkin tavoin viisas osoittautuu onnellisimmaksi.